Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS www.lpkts.lt

Trisdešimt tretieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. 2021 m. gruodžio 10 d. Nr. 46 (1452)

Apie žmonių likimus okupacijų metais

Dalia POŠKIENĖ

Gruodžio 29 d. Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejus minės įkūrimo 25-metį. Jo istorija plačiai aptariama 2006 m. išleistoje knygoje „Rezistencijos ir tremties muziejus Druskininkuose“. Kaip įžangoje rašo knygos redaktorė Aldona Žemaitytė, muziejus buvo viena pirmųjų tokio pobūdžio įstaigų Lietuvoje. Knyga apie 10 metų muziejaus veiklą įprasmina labai svarbią naujųjų laikų Lietuvos istorijos dalį.

Muziejaus kūrėjai: vadovas Gintautas Kazlauskas, darbuotojos Alfreda Pigagienė ir Eugenija Sidaravičiūtė, daug savo gyvenimo valandų paskyrė muziejui, dirbdami visuomeniniais pagrindais. Šiems žmonėms, kaip rašoma, rūpėjo pabrėžti tylų buvusių laisvės kovotojų ir tremtinių pasiryžimą neleisti, kad užmarštis žolė apaugtų partizanų kapus. Surinkti prisiminimai, nuotraukos sudarė gan solidų muziejaus fondą. Apie muziejaus svarbą liudija gausūs lankytojų iš įvairių Lietuvos miestų, mokyklų ir užsienio svečių atsiminimai, padėkos.

Kitame leidinyje „Rezistencijos ir tremties muziejus Druskininkuose: Kūrimas, veikla ir išlikimo problemos“, išleistame 2013 m., jo sudarytojas G. Kazlauskas dalijasi švietėjiškos veiklos ypatumais, ekskursijų, žygių nuotraukomis ir neišsipildančiomis viltimis dėl muziejaus ateities.

(keliama į 4 psl.)

LPKTS valdybos pirmininkas Vladas Sungaila, Gintautas Kazlauskas ir LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas kalbasi apie muziejų

Eilės, virtusios partizanų dainomis

Gintaras VAIČIŪNAS

Kovotojai už Lietuvos laisvę žinojo, kad norint tautai išlikti, būtina perduoti pasipriešinimo dvasią augančiai kartai, o paveikiausiai ir lengviausiai tą buvo galima padaryti pasitelkiant laisvą meninį žodį – eilėraštį ar dainą. Šarūno rinktinės OS viršininkas (nuo 1947 m. Algimanto apygardos partizanų leidinių redaktorius) Jurgis Urbonas-Lakštutis 1946 m. spalio 3 d. išleido įsakymą Nr. 2 Šarūno rinktinės kuopų vadams „Dėl 1944–1946 m. bolševikmetį atvaizduojančios tautosakos rinkimo, užrašymo ir užregistravimo“, kuriame nurodoma, jog būtina rinkti eilėraščius, dainas, posakius, anekdotus, pasakojimus, atspindinčius tautos išgyvenamą laikmetį ir visą surinktą medžiagą perduoti rinktinės štabui.

Partizanų leidinių redaktoriai vienijo intelektualiausias, kuriančias meninį žodį patriotines jėgas savo krašte, skatino gabesnius kūrėjus, rinko ir publikavo jų darbus. Lietuvoje niekada per tokį trumpą laiką nebuvo sukurta tiek dainų kaip partizaninio karo metais.

(keliama į 5 psl.)

Žaibo būrio partizanai, kuriems eiles rašė Genovaitė Janulytė

Kraštotyrininkas, politinis kalinys Adolfas Navarackas

Gintaras LUČINSKAS

Adolfas Navarackas gimė 1911 m. balandžio 29 d. Seinų aps., Leipalingio valsč., Guobinių k., daugiavaikėje valstiečių šeimoje. Kartu augo broliai: Antanas, Juozas, Boleslovas bei sesuo Mikalina. Adolfas buvo labai pareigingas, sąžiningas ir jautrios širdies vaikas. Mokėsi Ricielių pradinėje mokykloje, vėliau – Leipalingio keturklasėje vidurinėje mokykloje, kurią baigė 1928 m. Kai buvo pirmoje progimnazijos klasėje, neteko tėvo. Adolfu rūpinosi vyresni broliai.

1928–1929 m. lankė Griškabūdžio žemės ūkio draugijos buhalterijos ir kooperacijos kursus. Tačiau 1929 m. šeimą ištiko skaudi nelaimė: gaisras supleškino trobesius ir visą turtą. Liko be pastogės ir be santaupų. Žlugo ir viltys siekti mokslo. Tačiau po vienų metų, padedant broliams Antanui ir Juozui, 17-metis jaunuolis atvyko į Kauną ir įsidarbino pas privačius verslininkus.

1930–1931 m. A. Navarackas mokėsi Kauno „Pavasario“ komercijos gimnazijos 7-oje klasėje, kartu privačiai rengdamasis egzaminams. Vakarais lankė lietuvių-anglų kalbos kursus. 1931 m. įsidarbino Finansų ministerijos Kredito įstaigų ir kooperatyvų inspekcijoje. 1932 m. įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Filologijos skyrių studijuoti lietuvių literatūrą ir istoriją. Dalyvavo Lietuvos šaulių sąjungos veikloje (nuo 1929 m.). Tapo Dzūkų studentų draugijos ir Užsienio lietuviams remti draugijos akademinio skyriaus nariu.

Dalį laiko skyrė ir Lietuvos tautinio jaunimo „Jaunoji Lietuva“ sąjungai (nuo 1932 m.). Negalėdamas suderinti darbo ir paskaitų laiko universitete, broliams patarus, 1933 m. darbo Finansų ministerijoje atsisakė. Mirus motinai, 1933 m. studijas nutraukė, grįžo į tėviškę. Nenumaldomam troškimui siekti mokslo prireikė ne vien jo valios pastangų ir ryžto, bet ir artimųjų materialinės bei moralinės paramos.

1934–1935 m. A. Navarackas lankė Senovės kultūros paminklų apsaugos kursus Kaune. 1934–1936 m. dirbo Senovės paminklų apsaugos referentūroje.

(keliama į 6 psl.)

Kunigas Bronius Laurinavičius: tiesos skambesio vedamas

Kunigas Nerijus PIPIRAS

Kalba, pasakyta Vilniuje, kunigo Broniaus Laurinavičiaus aikštėje, lapkričio 25 d., minint keturiasdešimtąsias žūties metines

Lapkritis. Prieš keturiasdešimt metų taip pat buvo lapkritis. Su savo dargana, tamsa ir šalnomis. Čia pat, šioje sankryžoje, buvo ir jis. Kunigas Bronius Laurinavičius. Kai kam – tik nuolat kvaršinantis galvą objektas „intrigantas“, o visai Lietuvai – Ganytojas, žmogaus teisių gynėjas. Šią valandą šį didį kunigą norisi prisiminti keletu žodžių, užrašytų lyg ir tarp eilučių, Kristaus šviesą ir tiesą liudijantis dabartiniams, jau spėjusiems su Laisve apsiprasti, žmonėms...

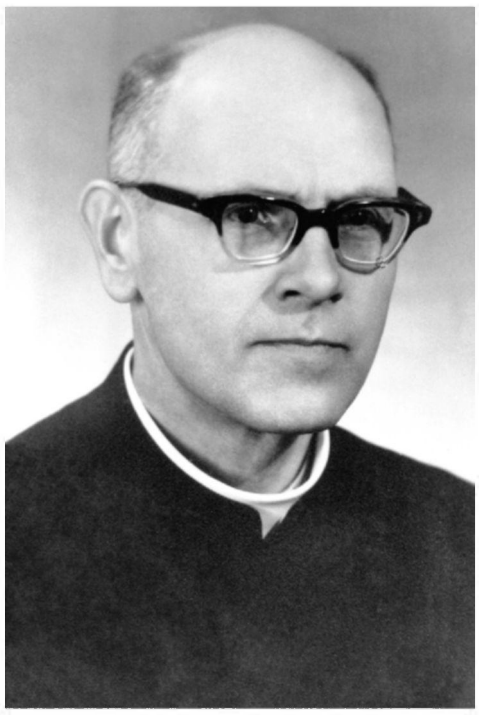

Kunigas Bronius Laurinavičius

Trylikametis Bronius Laurinavičius, išgirdęs savo tėviškės varpų skambėjimą, ryžosi tapti kunigu – nešti Gerąją Naujieną visiems. Šį tikslą Bronius pasiekė ir įgyvendino. Kad ir kur bebūtų, jis rūpinosi ne vien tik bažnyčių, kaip pastatų, statybomis, remontais, bet ir Gyvosios Bažnyčios statyba, kuri tikrai pareikalauja daug daugiau jėgų ir išmonės. Jo klebonijos durys buvo atviros visiems, trokštantiems Viešpaties artumo, šviesos, šilumos. Nepraeiti pro kenčiantį, išsiilgusį tiesos, palaiminti vaiką, būti arčiau visų – toks kunigo Broniaus veiklos *moto*. Tai ir varomoji jėga, paskatinusi jį nebijoti ne tik valdiškų kabinetų durų, bet ir mirties. O juk eita su Kristumi. Ne vien per kryžkeles ir sankryžas, bet ir iki pasaulio pakraščių bei paribių. Dėl kiekvieno.

Vartydamas kunigo Broniaus raštus, adresuotus įvairioms institucijoms, tarsi iš naujo suprantu tą reikiamybę gyventi evangelija „be sienų“. Tiesiog taip, kaip kunigas Bronius. Paprastai ir be kompromisų, ne tik statant bažnyčią kaip pastatą, bet ir tampant gyvosios šventovės pamatu.

Stovime šioje vietoje, kur prieš keturiasdešimt metų tarsi ir baigėsi kunigo Broniaus Laurinavičiaus gyvenimas. Tik kryžkelė, tik sankryža. Tik tamsa. Tačiau Tiesa, kurią kunigas Bronius liudijo ne vien žodžiu, ar ji gali pasibaigti? Atsakyti į šį klausimą norisi paties Broniaus vieno iš kraštiečių mintimi, jog šis kunigas uždegė širdį. Taigi asmenybė, pati deganti ir uždeganti širdis kitiems, nežūsta. Kaip ir jos neštoji tiesa neturi pabaigos. Šioje vietoje tąkart buvo neatpažįstamai sudarkytas kunigo Broniaus veidas. Tačiau nepaisant to, kad tiesos veidas dažnai būna sudarkytas ar iškraipytas, ji niekuomet nepraranda savo tapatybės ir stuburo.

Ir mus šiandien daug kas gali išjuokti, tačiau tai nereiškia, kad reikia grįžti atgal, pasiduoti. Kunigas Bronius tą naktį ėjo pirmyn, jau rodydamas šviesą mums. Stovėdami šiandien čia, šioje vietoje, liudijame, kad kunigo Broniaus ir kitų mūsų tėvynės sūnų ir dukterų pėdsakų nepasiglemžė ir niekada nepasiglemš tamsa, nes jie įspausti ne tik ant lapkričio lietumi permirkusio šaligatvio, bet ateities širdyse. Tiesa negali pranykti ir pasibaigti, nepaisant to, kad ją iškreipti ir net pasisavinti gali bandyti bet kas.

Šiandieną stovime kryžkelėje. Gal kai kam atrodo skausmingas šis sustojimas. Visgi mes stovim čia šią valandą, kaip yra sakęs kunigas Stasys Yla, nes „trokštam teisybės visiems, bet ypač savai tautai. Tu leidai, Viešpatie, – rašė jis, – patirti jai tiek skaudžios neteisybės! Tu jai kryžiaus kelius leidai praeiti, kelius, kuriuos suruošė jai žmonių neteisingumas. Bet kaip tamsoj labiau sušvinta šviesos žiburys, taip neteisybėje brangi mums pasidarė Tavoji teisybė. Ir ilgimės mes jos šiandien labiau gal nei kas kitas. Tik duok mums Viešpatie, kad šis mūsų tautos ilgesys būtų tyras – be neapykantos kam nors, be jokio keršto jausmo. Duok, kad jis neštų mums palaiminimą, kurį žada Kalno pamokslas – nekaltai kenčiančiųjų palaiminimą. Duok, kad kančia, kurią mums parengė kitų neteisingumas, apvalytų mūsų sąžines ir herojinę dvasią mumyse išugdytų“.

Stovime čia, šią valandą, nes žinome, kad kaip sako čekų patarlė, negalima sudeginti ugnies, paskandinti vandens, užpūsti vėjo ir sunaikinti tiesos.

Manau, kad kunigas Bronius Laurinavičius tą įrodė visu savo gyvenimu. Jo prisiminimas šią valandą svarbus ir ne vien atminimo prasme. Būdami čia, turime ryžtis ir patys bekompromisei tiesai, kurios sunaikinti, pavergti ar pasiglemžti negalėtų net ir pačiais madingiausiais drabužiais padabinta tamsa. Tad tegul nors ir numanomi daugeliui, Tėviškės varpai vėl pažadina ir mus, kaip kad Bronių Laurinavičių įkvėpė didingiems žingsniams.

Netradicinė pamoka – išvyka į Kryžkalnį

Aniceta GRIKŠIENĖ

Lietuvos Respublikos Seimas šiuos metus paskelbė Juozo Lukšos-Daumanto metais, nes sukanka 100 metų nuo šio partizano gimimo. Taip pabrėždamas, kad J. Lukša buvo vienas ryškiausių kovotojų už Lietuvos laisvę.

Pasiūliau Plungės „Saulės“ gimnazijos direktoriui ir istorijos mokytojui – netradicinėse erdvėse organizuoti pilietiškumo pamoką „Legendinis partizanas Juozas Lukša-Daumantas“. Vieną lapkričio dieną gimnazistai ir jaunieji šauliai kartu su gimnazijos direktoriumi Algimantu Budriu, istorijos mokytoju Vaidotu Račkausku, šauliu savanoriu Stanislovu Jundulu išvykome į Raseinių rajono Kryžkalnio kaimą susipažinti su Lietuvos partizanų memorialu. Prieš tai mokytojas supažindino mokinius su J. Lukšos-Daumanto nuopelnais laisvės kovose, jo veiklą prasiveržus pro „geležinę uždangą“, berinsko, Vyčio apygardos Šarūno grupės ryšininko, slapyvardžiu Laisvūnas, skulptūra, ant sienų partizanų šūkis ir malda, Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“. Šalia koplyčios – 19 m aukščio kryžius. Teritorijoje yra devynios nuožulnios plokštumos, ant kurių pritvirtintos nerūdijančio plieno lentelės su partizanų pavardėmis, vardais ir slapyvardžiais.

Labai įspūdingai atrodo lietuviško kalavijo formos 25 m aukščio obeliskas, kuris padalija atminimo sieną pusiau ir sminga į žemę.

Jaunieji šauliai, atvykę į Kryžkalnį, pasklido ant kalno tarp nuožulnių plokštumų, prie atminimo lentos ir

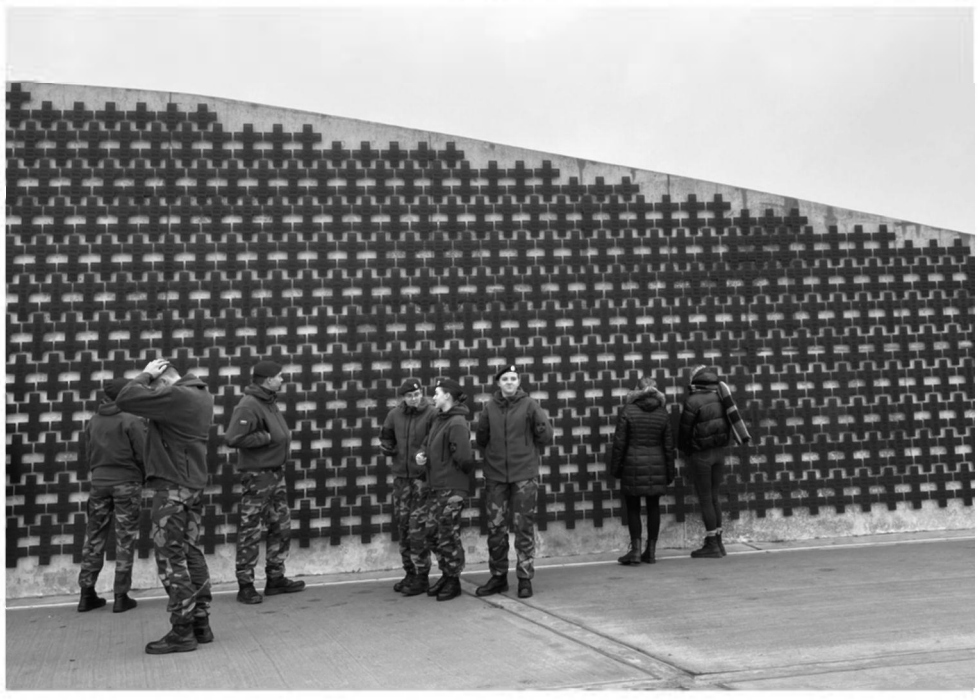

Plungės „Saulės“ gimnazijos moksleiviai ir šauliai Kryžkalnyje

sąlyginę ištikimybę Lietuvai, rezistencijai, kovų draugams ir partizano priesaikai.

Memorialo idėja – įamžinti visus 20 tūkst. partizanų, paaukojusių gyvybes už Lietuvos laisvę, kilo monsinjorui kunigui Alfonsui Svarinskui. Statybos pradėtos 2010 m. ant Kryžkalnio kalvos ir tęsėsi iki 2020-ųjų. Pagrindinis akcentas – 16 m aukščio varpinė su įmontuotais septyniais varpais, koplyčioje sukurta kovotojo už Lietuvos laisvę, disidento A. Svasusidomėję fotografavosi ir dalijosi savo įspūdžiais. Gimnazistė Gustė Mitkevičiūtė visų jaunųjų šaulių vardu pakomentavo: „Mums išvykoje didelį įspūdį paliko ant kalno stovintis kalavijas ir aplink esantys iškalti partizanų vardai, pavardės ir slapyvardžiai, kurių ten daugiau nei 20 tūkstančių“.

Tikiuosi, kad mokiniai buvo sužavėti šiuo memorialu ir tai paskatins juos daugiau domėtis Lietuvos istorija.

Įvykiai, komentarai

Komedija baigta?

Ši savaitė prasidėjo žinia „kaip perkūnas iš giedro žiemos dangaus“ – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungą palieka pilkasis jos kardinolas – Agnė Širinskienė. Žiniasklaidoje pasirodę A. Širinskienės paaiškinimai, kodėl ji palieka LVŽS, nenustebino (visi politikai stengiasi pateikti savo versijas, kol konkurentai nepripaistė priešingai), tačiau apstulbino jų turinys.

Trumpai ir kandžiai žurnalistė (o ji tą moka!) Rūta Miliūtė savo paskyroje socialiniame tinkle „Facebook“ tuos paaiškinimus įvardijo taip: „LVŽS skriaudė buvusią dviejų komitetų pirmininkę ir šešėlinę ministrę – neleido per Seimo posėdžius žiūrėti į pirmininkaujantį ir liepė vaikščioti tarnų laiptine. Dar pavydėjo, kad kviečia į laidas, kurioje jai sekasi (pati pasisakė). Tai metė ponia Š. į pavaduotojas neėmusį Karbauskį ir su visa ištikimybe išėjo pas kitą. Vyras su valdžia ir vyras be valdžios iš tikro yra du skirtingi vyrai“.

Toks R. Karbauskio partijos išsilakstymas kelia nejuokingą klausimą: ką visa tai reiškia, ypač tarptautinių įvykių fone? Ir kas paskatino tokią šio, anot Rasos Juknevičienės, „Kremliaus projekto“, politinio darinio baigtį? Susidaro įspūdis, kad kažkas „Kremliaus projekte“ pasisuko ne pagal išankstinį planą – gavusi užduotį visiems laikams eliminuoti iš politinio Lietuvos gyvenimo nuoseklią vakarietišką politiką vykdančią Tėvynės sąjungą-Lietuvos krikščionis demokratus, LVŽS ją sistemingai stengėsi realizuoti savojo valdymo laikotarpiu 2016–2020 metų Seime, bet netikėtai, pasaulyje kilus COVID-19 pandemijai, „nuleido“ rankas ir pasileido pasroviui...

Greičiausiai pandemija ir buvo ta „projekte“ nenumatyta priežastis, kodėl vėliau R. Karbauskis tik simboliškai dalyvavo paskutiniuose Seimo rinkimuose, nesirūpino partijos vieningumu (nors irgi nežinia, ar S. Skvernelio išėjimas iš LVŽS yra tik vienybės klausimas?) ir įtaka. O kur dar įtempta tarptautinė padėtis, susidariusi, kai su sveiku protu susipykę diktatoriai ėmėsi atakuoti Vakarų pasaulį migrantų krizėmis, dirbtinai sukeltomis dujų kainomis ir kitomis hibridiniam karui būdingomis atakomis – tokioje velniavoje svarbesniais gali tapti nuosavo verslo reikalai! (Prabilus apie verslą, verta pastebėti vieną dalyką – Lietuvoje į politiką staiga įšokantys verslo rykliai – tiesiog taisyklė – būna susiję su „bizniais“ Rusijoje ir būtinai savo politiniu priešininku Nr. 1 laiko TS.)

Gali būti, kad daugiau aiškumo matysime, kai išsispręs karu dvelkianti Rusijos veikla prie Ukrainos sienų – dabar Putino prioritetai yra ten, bet tai nereiškia, kad Lietuvoje „Kremliaus projektai“ baigėsi: buvę veikėjai kuria savo arba kuriasi kitose partijose.

Kalėdos bus! Kalėdinės eglutės – taip pat

Kažkoks neaiškios psichinės būklės veikėjas Kaune padegė kalėdinę miesto eglę. Kauniečiams tas barbarizmo aktas nepatiko, ir policija po kelių valandų sulaikė padegėją, tiesa, paaiškėjo, kad jis labiau tinkamas ligoninei, nei areštinei. Šiaip jau toks trenkto žmogėno, po miestą važinėjančio apynauju visureigiu, poelgis būtų nuliūdinęs nebent vaikus, bet eglės gaisras lyg tyčia sutapo su perkeltinės prasmės gaisru, kilusiu vėlgi dėl tų pačių Kalėdų.

Užpraeitą savaitę visa Lietuva tik ir aptarinėjo kalėdinį Europos Komisijos sprendimą – uždrausti Kalėdas! (Nežinau, ar tokio atgarsio sulaukta kitose ES šalyse, – aut. past.) Žinoma, vadinamieji euroskeptikai pasijuto lyg kvaišalų mėgėjas, gavęs naują dozę – kokių tik „pagyrų“ nesusilaukė Briuselis... Nelabai gelbėjo ir politinę realybę adekvačiai suvokiančios šviesuomenės aiškinimai, kad tai išpūstas burbulas, o tiesa yra tai, kad tokios iniciatyvos, ateinančios iš kairiųjų pažiūrų ES politikų, toli gražu ne visada yra naujiena ir būna vykdomos. Taip buvo ir šįsyk.

Europarlamentarė Rasa Juknevičienė savo paskyroje „Facebook“ paaiškino, kaip buvo iš tikrųjų: „Socialdemokratų deleguota komisarė (Helena Dalli – red. past.) iš Maltos, atsakinga už lygias galimybes, išplatino vidinio naudojimo rekomendaciją savo tarnybos darbuotojams, kaip reikėtų sveikinti su artėjančiomis Kalėdų ir Naujųjų šventėmis – kreipiantis vengti lyties, sveikinti su šventėmis. Na, nes ne visi yra krikščionys, kai kurie nenori kreipinio pagal lytį... Sureagavo italų spauda, Vatikanas. Beje, ir mano EPP grupės europarlamentarai iš Italijos. Ta vienos persistengusios komisarės rekomendacija buvo atšaukta. Jokia naujiena, kad kairuoliškas požiūris yra būtent toks. Tačiau tikrai ne visos ES (požiūris yra toks pats – red. past.), ir niekas nei gali, nei turi teisę nurodinėti valstybėms narėms tokiais klausimais. Taigi, nusiraminkit. Kalėdos buvo ir bus. Eglutės – taip pat. Jos jau visose didesnėse Briuselio aikštėse“.

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Pristatyti aktualiausi kibernetinio saugumo klausimai

Gruodžio 2 d. vykusiame Kibernetinio saugumo tarybos posėdyje aptarti aktualūs kibernetinio saugumo klausimai: nuo kovos su išpirkos reikalaujančiomis atakomis iki naujo Nacionalinio koordinavimo centro Krašto apsaugos ministerijoje steigimo.

„Parengėme teisės aktus, stiprinančius 5G ryšio infrastruktūros saugumą, įteisinome atsakingą kibernetinių spragų atskleidimo modelį, su strategine Lietuvos partnere JAV vykdėme bendrus projektus, taip pat dalyvaujame svarstant naujas Europos Sąjungos teisėkūros iniciatyvas,“ – jau trečią kartą šiais metais surengtame posėdyje viešojo ir privataus sektorių, mokslo ir studijų institucijų atstovams akcentavo krašto apsaugos viceministras Margiris Abukevičius.

Kalbėdamas apie tai, kaip eliminuoti nepatikimas technologijas iš ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros ir valstybės institucijų, M. Abukevičius pabrėžė, kad saugumą stiprinantys veiksmai jau įgyvendinti 5G sektoriuje, o visai neseniai Krašto apsaugos ministerija parengė Viešųjų pirkimų įstatymų pakeitimus, kuriais siekiama suvaldyti rizikas nacionaliniam saugumui, kylančias dėl nepatikimų informacinių technologijų, įrangos ar paslaugų naudojimo. Siūlomais įstatymų pakeitimais siekiama eiti dar toliau – užkirsti kelią įsigyti Kinijos, Rusijos ir Baltarusijos gamintojų technologijas.

Kenkėjiškų interneto svetainių keliamų grėsmių valdymas – dar vienas aktualus tarybai klausimas. Interneto svetainių saugumo būklės Lietuvoje analizė atskleidė, kad didžiausi iššūkiai šiuo metu kyla dėl kenkėjiškų interneto svetainių, o jų grėsmių valdymo procese yra tobulintinų sričių bei dar neišnaudotų priemonių. Krašto apsaugos ministerijos iniciatyva rengiami siūlymai šioje srityje padės atsakingoms institucijoms greitai ir efektyviai užkardyti „kenkėjiškas“ interneto svetaines ir taip apsaugoti interneto naudotojus.

Tarybos nariai supažindinti ir su dar šią vasarą Nacionalinio kibernetinio saugumo centro atliktu tyrimu apie Kinijos 5G išmaniųjų telefonų keliamas saugumo rizikas. Tyrimas sulaukė didelio atgarsio tarptautiniu mastu, atkreipdamas dėmesį į telefonuose esančios programinės įrangos, galinčios sukelti kibernetinio saugumo rizikas, naudojimą valstybinėse institucijose.

Posėdyje pristatyta ir aptarta JAV prezidento administracijos inicijuota vadinamoji „ransomware“ iniciatyva. Jos tikslas – suvienyti įvairių šalių atsakingas institucijas kovojant su bendromis grėsmėmis – išpirkos reikalaujančiomis atakomis. Į ją jau aktyviai yra įsitraukusi Krašto apsaugos ministerija ir ragina tai padaryti kitas valstybės institucijas. „Nereikia manyti, kad nuo išpirkos reikalaujančių atakų, kurios ypač plinta kitose Europos šalyse ir JAV, esame apsaugoti. Tam turime ruoštis ir stiprinti savo pajėgumus taip, lyg šios atakos intensyviai vyktų ir pas mus“, – pabrėžė M. Abukevičius.

Tarybos nariams pristatyta ir visiškai nauja Krašto apsaugos ministerijos veikla. Pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą yra steigiamas Europos kibernetinio saugumo pramonės, technologijų ir mokslinių tyrimų kompetencijos centras ir Nacionalinių koordinavimo centrų tinklas. Be to, vadovaujantis šio reglamento nuostatomis, Krašto apsaugos ministerijoje bus kuriamas ir Nacionalinis koordinavimo centras. Šis centras pradės veikti nuo kitų metų, o nuo 2023 m. turės pajėgumų finansuoti mažų ir vidutinių įmonių, startuolių projektus, vykdomus kibernetinio saugumo srityje.

Kibernetinio saugumo taryba yra nuolatinė, kolegiali, nepriklausoma, patariamoji institucija. Ji įkurta 2015 m., siekiant kartu su kitais viešojo ir privataus sektorių atstovais, mokslo ir studijų institucijomis analizuoti kibernetinio saugumo užtikrinimo būklę Lietuvoje, teikti pasiūlymus kibernetinio saugumo dalyviams dėl kibernetinio saugumo užtikrinimo būklės gerinimo.

KAM inf.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2022 metams

Prenumerata priimama
iki kiekvieno mėnesio 26 dienos
bet kuriame „Lietuvos pašto“,
„Pay Post“ skyriuje,
per „Lietuvos pašto“ laiškininką,
paskambinus informacijos
telefonu 8 700 55 400,
internetu **www.prenumeruok.lt**.
Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.
Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina: 1 mėn. – 3,81 €; 3 mėn. – 11,46 €; 6 mėn. – 22,92 €; 12 mėn. – 45,84 €.

Apie žmonių likimus okupacijų metais

(atkelta iš 1 psl.)

1996–2012 m. muziejaus kūrime ir partizaninio karo laikų infrastruktūros įamžinime dalyvavo 86 žmonės. Net 63 iš jų budėdavo muziejuje, talkino jo kūrėjams.

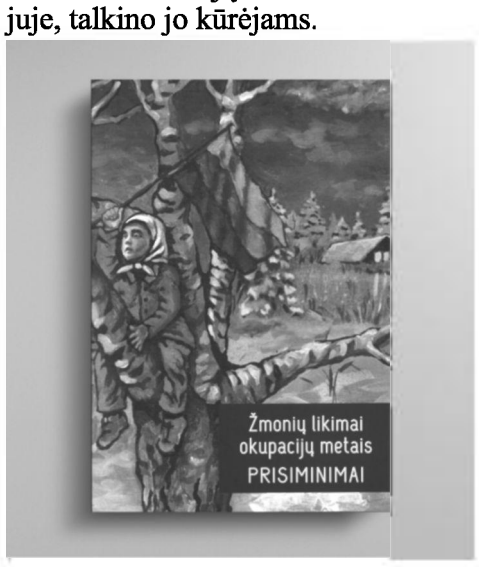

Druskininkų muziejaus ekspoziciniai stendai kalba apie 1944–1953 m. Lietuvos pasipriešinimo sąjūdį, Dainavos apygardos partizanų kovas, moterų dalyvavimą partizaniniame judėjime. Jame įrengtas tremtinių skyrelis, rašytojo ir vertėjo A. Dambrausko memorialinis kambarys. Ekspozicijose daug nuotraukų, daiktinių eksponatų, dokumentikos, pogrindžio periodinės spaudos. G. Kazlauskas nuolat rūpinosi, kad būtų sukurtas tokių muziejų laisvės kovoms atminti tinklas, kad būtų ir centrinis fondas. Tai jis ilgus metus varstė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro, Kultūros ministerijos ir kitų valstybės institucijų duris. Ir dabar, jau nebedirbdamas muziejuje, nepraranda vilties, kad prie įvairiuose šalies regionuose įsikūrusių muziejų ar ekspozicijų išlikimo prisidės ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, jos filialai.

Kitas G. Kazlausko rūpestis – partizanų bunkerių, slėptuvių priežiūra, pavaldumas, atstatymo darbai. LGGRTC siūlė partizanų slėptuves ir bunkerius pavesti artimiausių muziejų, savivaldybių ir urėdijų žinion, įtraukti juos į turistinius maršrutus.

Gintautas Kazlauskas 2016 m. už savanorystės kultūros sklaidą buvo įvertintas Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“.

Šiais metais G. Kazlauskas Lietuvos skaitančiajai visuomenei pateikė dar vieną dovaną – išleista penkių dalių knyga „Žmonių likimai okupacijų metais. Prisiminimai“. Joje – 2015 m. išleista 1 dalis, 2016 – antroji, 2017 m. – trečioji ir 2020, 2021 – ketvirtoji ir penktoji dalys. Apie pirmuosius prisiminimų serijos leidinius buvo rašyta spaudoje anksčiau. Jos buvo išleistos lietuvių ir rusų kalbomis, gerai įvertintos Lietuvos, Ukrainos skaitytojų ir Rusijos mokslinio informacinio centro „Memorial“ vadovybės. Knygos rado kelią į Lietuvos mokyklas, buvo padovanotos muziejams, buvusiems tremtiniams.

Knygos ketvirtoji dalis skirta penkių buvusių tremtinių ir politinių kalinių prisiminimams. Išsiskiria E. Vizbaraitės-Šumskienės pasakojimas apie Kolymos kalinių numylėtinę ir dvasinę vadovę Adelę Dirsytę. Prisiminimais apie trijų brolių ir vyro žūtį, dvigubą tremtį dalijasi Jadvyga Kasiulynaitė-Karpuškienė. Apie brolį Konstantiną Barauską ir šeimos tragediją pasakoja Ona Barauskaitė-Stadelnikienė. Eufrazinos Navickaitės-Skilinskienės sukrečiantys prisiminimai apie brolio partizano Vinco Navicko-Dobilo auką Tėvynei ir šeimos lemtį. Pragaro kančias patyręs, net mirties bausme buvęs nuteistas, gyvas išlikęs ir daug prisidėjęs prie muziejaus kūrimo darbų savo išgyvenimais dalijasi Vytautas Kvaraciejus. Straipsnių autorių prisiminimus papildo nuotraukos iš asmeninių archyvų.

Penktoji knygos dalis skirta Gintauto Kazlausko šeimos istorijai. Tai ne tik prisiminimai, bet ir apmąstymai apie buvusių tremtinių šių dienų aktualijas, susijusias su pastangomis ir problemomis išsaugojant istorinę atmintį. Iš šeimos tremties metų prisiminimus papildo apie 60 nuotraukų, archyvinių dokumentų ir 48 nuotraukos iš autoriaus gyvenimo ir veiklos Druskininkų muziejuje. G. Kazlauskas 1941 m. birželio 14 d., būdamas šešerių metų, su mama ir vienų metų sesute buvo ištremti į Altajaus kraštą. 1947 m. su mama pabėgo į Tėvynę, tačiau po dvejų metų ištremiamas antrą kartą. Iš tremties į Lietuvą sugrįžo tik 1956-aisiais.

Kaip ir daugelio tremtinių istorijose nelengva buvo grįžusiems iš Sibiro siekti mokslų. G. Kazlauskas statybos inžinerijos studijas tęsė Barnaule, dirbo ir gimtuosius namus Žemaitijoje lankydavo tik per atostogas. Būdamas darbštus, atsakingas, dirbo ir vadovaujantį darbą Berezniko gelžbetonio gamykloje Nr. 4. Ypač jaudinančios žinios pasiekdavo iš Lietuvos, prasidėjus Sąjūdžiui, Atgimimui. Tėvo Antano, buvusio mokytojo, ir motinos bei kitų rūpesčiu G. Kazlauskas sugrįžo į Lietuvą, apsigyveno Druskininkuose.

Ir štai čia – darbais įprasmintas gyvenimas. Tapęs Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos nariu, aktyviai prisidėjo ir prisideda prie kilnios misijos.

LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas ir valdybos pirmininkas Vladas Sungaila aplankę Gintautą Kazlauską, nors ir trumpo susitikimo metu kalbėjo apie muziejaus likimą, apie kitus panašius muziejus. Pasidžiaugta naujai išleista knyga, kurią jau galima įsigyti LPKTS knygynėlyje. LPKTS parėmė šios knygos leidybą iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuoto projekto „Už saugią ir tvarią bendruomenę“.

Atsisveikinant Gintautas Kazlauskas sakė, kad, kiek leis jėgos, rankų nenuleisiąs ir nepraranda vilties užbaigti pradėtus darbus... Tikime, kad dar daug prasmingų darbų nuveiks šis pagarbos ir padėkos vertas žmogus, ilgametis LPKTS Druskininkų filialo pirmininkas.

Sveikiname

Jūsų gyvenimas – ypatingas: pripildytas meilės, tikėjimo, patriotiškumo, pagarbos. Linkime Jums stiprios sveikatos ir Aukščiausiojo palaimos.

Bronių PUČKORIŲ garbingo **85-ojo** jubiliejinio gimtadienio proga sveikina –

LPKTS Telšių filialas

***

Sveikiname savo mielą bendražygę **Aldoną KARMAZAITĘ-PAULAVIČIENĘ** garbingo ir gražaus **90-ojo** jubiliejaus proga. Nuoširdžiai džiaugiamės, miela Aldona, Jūsų naryste bendrijoje, prisidėjimu ir dalyvavimu jos veikloje bei suvažiavimuose. Lai Jūsų švytinti šypsena bei energija, Jūsų šiluma, geranoriškumas ir kilnumas su amžiumi ir patirtimi tik stiprėja ir apgaubia ne tik artimuosius, bendražygius, bet ir visus Jūsų kelyje sutiktus žmones. Sveikatos ir ilgiausių metų!

LPKB „Kolyma“

***

Žmogus nepakeičiamas laike, nepakartojamas žemėje. Kiekvienas skleidžiame savo ypatingą šviesą. Istorija skaičiuoja šimtmečius, o žmogus – metus, valandas, dienas.

Gražaus **70-ojo** gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname valdybos narę **Reginą ARNAŠIENĘ** ir linkime neblėstančios energijos, beribio optimizmo, ilgų, laimingų ir sveikatos metų. Dėkojame už nuoširdų atsidavimą einant bendros idėjos keliu.

LPKTS Šilutės filialas

***

Sveikiname gražaus jubiliejaus proga Kuršėnų filialo buvusius tremtinius:

Anicetą KAUBRĘ – 85-ojo,
ilgametę, aktyviai dirbančią tarybos narę
Zofiją ŠIUPŠINSKIENĘ – 75-ojo.

Linkime stiprios sveikatos, laimingų ir džiaugsmingų metų, artimųjų meilės ir dėmesio. Didžiausios Dievo palaimos ir Švč. Mergelės Marijos globos linkime.

LPKTS Kuršėnų filialas

Kovų už valstybingumą aktualumas šiandien

Kauno miesto Vinco Kudirkos bibliotekos Parko padalinyje Eigulių bendruomenės centras organizavo diskusiją „Kovų už valstybingumą aktualumas šiandien“. Su Kauno Kalniečių ir Eigulių gyventojais diskutavo istorikas, Krašto apsaugos ministras dr. Arvydas Anušauskas ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas.

Bibliotekos vedėja Rita Noreikienė, Gvidas Rutkauskas ir Arvydas Anušauskas

Buvo kalbėtasi apie dabarties Lietuvos galimybes ginti valstybę, kariuomenės augimą, ginkluotę, karių pasiruošimą. Diskusija pakrypo ir apie pasienio su Baltarusija problemas, migrantų brovimąsi per sieną. A. Anušauskas sakė, kad Lietuvos pareigūnams pavyko stabilizuoti padėtį, atremti provokacijas. Įtampa yra, bet situacija kontroliuojama.

LPKTS pirmininkas G. Rutkauskas prisiminė sunkias partizanų kovas, tremties vargus, tremtinių pasiryžimą ir tikėjimą Tėvynės ateitimi. Diskusijos dalyviai pateikė nemažai klausimų, dėstė savo nuomones, dalijosi prisiminimais.

„Tremtinio“ inf.

Eilės, virtusios partizanų dainomis

(atkelta iš 1 psl.)

Daina ir malda lydėjo mūsų partizanus nuo pirmųjų kovos už laisvę dienų. Gražiausiems ir sklandžiai sueiliuotiems eilėraščiams būdavo pritaikomos liaudies dainų melodijos, ir jie tapdavo partizanų dainomis. Partizanai dainuodavo šias naujas pasipriešinimo metais gimusias dainas lankydamiesi pas savo rėmėjus. Jie šių dainų išmokydavo savo artimuosius, kaimynus.

Daugelį jaunų žmonių žavėjo gražios partizanų dainos bei jų žodžiai, jie patys dainuodavo ir užrašydavo dainų tekstus, kartais juos platindavo net ir žinodami, koks likimas jų laukia, jeigu apie šią veiklą sužinos priešai. Pogrindžio eilės dažnai buvo spausdinamos Lietuvos partizanų leidiniuose. Partizanų dainų tekstus kūrė daugybė pogrindžio poetų iš partizanų, jų ryšininkų ir rėmėjų bei prijaučiančių laisvės kovotojams civilių asmenų. Bet, deja, iki šiol nėra žinoma daugelio partizanų spaudoje skelbtų eilėraščių ar kitų tekstų autorių, visi jie buvo pasirašomi slapyvardžiais.

Viena iš tokių ilgą laiką neįvardytų partizaniškų eilių kūrėjų – buvusi Vyčio apygardos partizanų ryšininkė, pasipriešinimo Lietuvos okupaciniam režimui dalyvė Genovaitė Janulytė iš Traupio parapijos, Mickūniškių kaimo. Jos eilės, kurių dauguma virto dainomis, geriausiai buvo žinomos Traupio, Taujėnų ir Kavarsko apylinkių kovotojams už Lietuvos laisvę bei jų rėmėjams. Nors dauguma iš jų žinojo tikrąjį eilėraščių autorių, bet niekas jos neišdavė.

Janulius sovietų valdžia laikė nepatikimais, todėl ne kartą jų namuose vykdavo kratos, bet priešams nepavyko surasti partizanų poetės eilių, jos toliau plito visame krašte, nes buvo perrašomos, platinamos, dainuojamos, išmokstamos mintinai. G. Janulytė buvo viena iš produktyviausių ir gabiausių partizaniškų eilių kūrėjų Aukštaitijoje. Jos eilėse atsispindi tautos gyvenimas sovietinės okupacijos bei teroro metais, lietuvių vargai, kančios ir viltys. Iš kitų partizaniškų eilių kūrėjų G. Janulytė išsiskiria tuo, kad sukūrė ypač daug eilėraščių skirtų atskiriems partizanams ar jų žūčiai, taip pat svarbiausiems partizanų mūšiams, vykusiems šiame krašte atminti.

Autorė savo eiles ne kartą yra perrašiusi ir išdalijusi laisvės kovotojams bei juos rėmusiems savo kraštiečiams. G. Janulytės eilės pasižymi sklandumu ir dainingumu, todėl šie eilėraščiai greitai virsdavo partizanų dainomis. Jos partizaninio karo metais buvo dainuojamos Algimanto, Vyčio, Didžiosios Kovos apygardos laisvės kovotojų, plito lageriuose ir tremtyje tarp politinių kalinių ir tremtinių. Ten susitikę buvę partizanai ir ryšininkai, kilę iš įvairių Lietuvos vietų, vieni kitus pamokydavo savo krašto dainų ar eilėraščių. Iki pat Atgimimo šias eiles saugojo pati autorė, ne kartą yra jas perrašiusi. Vienas jos eilėraščių rankraštis Atgimimo pradžioje iškeliavo net į Ameriką, autorei pažadėta išspausdinti jos eilėraščių rinkinį atskira knyga, bet pažadas neištesėtas. Antrąjį rankraštį, nebesitikėdama, kad jos eilės kada nors pasieks plačiąją visuomenę, rašė tik dėl savęs. Jame jau nebe visi jos kūrybos eilėraščiai, kurių būta tikrai daug daugiau.

Šiais metais, praėjus 8 metams nuo partizaniškų eilių kūrėjos G. Janulytės-Karpavičienės mirties, jos

Genovaitė Janulytė

kraštiečio gydytojo bei istoriko Roberto Patamsio dėka pirmą kartą išleistas G. Janulytės-Karpavičienės eilėraščių rinkinys. Knyga pavadinta „Šv. Onos naktį“, taip poetė pavadino vieną iš savo eilėraščių. Knyga labai informatyvi, joje galima rasti 89 G. Janulytės-Karpavičienės eilėraščius iš partizaninių metų poetinės kūrybos. Prie nemažos dalies eilėraščių yra paaiškinimai, kokia proga buvo sukurtas šis eilėraštis ir kokiam konkrečiam įvykiui arba asmeniui jis skirtas. Išsamiai aprašytas poetės, jos šeimos bei artimųjų gyvenimas.

Knyga gausiai iliustruota G. Janulytės artimųjų bei Lietuvos partizanų, kuriems skirti poetės eilėraščiai, fotografijomis. Knygos sudarytojas R. Patamsis įvade aprašė, kaip jam pavyko surasti G. Janulytės-Karpavičienės eilėraščių rinkinio rankraštį: „Turbūt ne vienam, beskaitančiam šiuos eilėraščius, natūraliai kils klausimas, kodėl jie buvo išspausdinti taip vėlai, praėjus net 30 m. po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Pirmiausiai reikėtų pasakyti, kad tai istorijos tyrėjų, deja, laiku nepadaryti darbai. 1944–1953 m. partizaninio karo eilėraščiai, dainos, anekdotai, satyra, posakiai, pasakėčios irgi pilnai nesurinkti iki šiol, o nebelikus gyvų to laikmečio liudytojų negrįžtamai prarasta didžiulė tos kartos sukurto intelektualinio-poetinio turto dalis. Nors patys partizanai jau tada suprato jo vertę ir bandė užrašyti, kad išliktų istorijai, ateities kartoms, tačiau didžioji dalis jų archyvų pražuvo nepasiekę laisvės dienų. Kita vertus, G. Janulytė-Karpavičienė, kaip ir dauguma jos kartos žmonių, buvo kukli, mandagi, savo nuveiktais darbais nesigyrė ir į priekines eiles niekada nesibrovė.

Tai, kad jos eilės galų gale pasiekė plačiąją visuomenę, tėra tik laimingas atsitiktinumas. Rašydamas monografiją „Lietuvių pasipriešinimas“, joje įdėjau nežinomo autoriaus

Algimanto apygardos štabo narys ir leidinių redaktorius Jurgis Urbonas-Lakštutis

Partizanas Jonas Bernatavičius-Rasputinas

eilėraštį „Šv. Onos naktį“, skirtą dviem žuvusiems partizanams. Dažnai nutinka, kad su kai kuriais skaitytojais užsimezga atgalinis ryšys. Man netikėtai paskambino iš Mickūniškių kaimo kilęs Vilius Orda, lyg tarp kitko paminėdamas, kad minėtą eilėraštį parašė jų giminaitė Genovaitė Janulytė. Traupyje susisiekėme su G. Janulytės-Karpavičienės dukterėčia Alvyra Ordaite-Rokantiene, kuri labai geranoriškai sutiko man padėti – tuoj pat paskambino Panevėžyje gyvenančiai poetės dukteriai, mokytojai Mildai Karpavičiūtei. Iškart susitarėme su ja susitikti, sėdau į automobilį ir po kelių valandų rankose jau turėjau netikėtą lobį – G. Janulytės eilėraščių rinkinio rankraštį.“

Tokią nepaprastą užmirštos poetės ir jos kūrybos istoriją papasakojo knygos sudarytojas R. Patamsis. Jis apklausė daug žmonių, kurie gerai pažinojo poetę ir išsamiai išnagrinėjo jos asmenybę bei biografiją. Pasak poetės artimiausios jaunystės draugės ir kaimynės Aldonos Radzevičiūtės-Ordienės, G. Janulytė eilėraščius rašydavo labai greit – vos tik įvykdavo jų krašte koks svarbus, žmones sukrėtęs, sujaudinęs įvykis, tuoj pat atsirasdavo ir apie jį sukurta daina, kurią netrukus dainuodavo Mickūniškių kaimo jaunimas. Toliau dainos, perduodamos iš lūpų į lūpas, persirašinėjamos į sąsiuvinius, jau labai plačiai paplisdavo po apylinkes, Aukštaitiją ir visą Lietuvą.

G. Janulytė gimusi 1926 m., tad jos jaunystė praėjo Stalino diktatūros ir komunistinio teroro prieš lietuvių tautą metais. 1939 m. Genovaitė baigė Traupio pradinę mokyklą ir liko dirbti tėvų ūkyje, bet ją visąlaik viliojo mokslas – ji labai gražiai piešė, puikiai sekėsi lietuvių kalba ir literatūra, turėjo įgimtus gabumus poezijai, tad pradėjo pati savarankiškai mokytis namuose. Eksternu išlaikė egzaminus į Taujėnų progimnaziją ir ją 1946 m. sėkmingai baigusi, vėl iki 1952 m. gyveno tėviškėje. Vėliau trumpai, dvejus metus gyveno Kavarske, dirbo Paruošų kontoroje sąskaitininke. Ten susipažino su būsimu vyru Jonu Karpavičiumi, bet Paruošų kontoros viršininkui rusui sužinojus apie jos galimai turėtus ryšius su partizanais, su vyru atleista iš darbo. Nuo 1958 m. iki pat mirties gyveno Panevėžyje. Dirbo įvairius darbus.

Okupantams nuslopinus ginkluotą pasipriešinimą ir žuvus visiems jaunystės draugams, poetė eilėraščių nebekūrė, išskyrus eiliuotus sveikinimus. Prasidėjus Lietuvos Atgimimui, atgaivino jaunystėje parašytus eilėraščius ir iš atminties juos užrašė. Kartu su savo seserimi Aldona bei keliomis savo kraštietėmis, LPKTS Panevėžio filialo narėmis, įdainavo į audiokasetes virš dviejų šimtų partizaniškų dainų, kurių tekstus sukūrė jaunystėje. Svarbiausias poetės G. Janulytės-Karpavičienės palikimas ateitiems kartoms – jos sukurtos apie Lietuvos partizanus eilės, kurių daugelis virto dainomis.

Vienas labiausiai įsimintinų Genovaitės Janulytės eilėraščių „Partizanų himnas“. Štai keletas šio eilėraščio posmų:

Skamba dainos pamiškėje
Partizanų atkaklių.
Ginti tėviškės išėjom
Nuo raudonių budelių.

Mūsų namai – plačios girios,
Sesė mums – tamsi naktis,
Mus globoja geri žmonės,
Nebaugina ir mirtis.

Laimink, Viešpatie, mūs žygius.
Brangią žemę Lietuvos,
Ją lig šiol Tu išglobojai,
Neapleiski dabar jos.

Trūksta rūbų, trūksta duonos –
Vis tai niekis – žmonės duos.
Partizanai iš miškelio
Laisvės dainą uždainuos.

(keliama į 8 psl.)

Istorija be „baltų dėmių“

Kraštotyrininkas, politinis kalinys Adolfas Navarackas

(atkelta iš 1 psl.)

Be archyvinių darbų tvarkymo, vykdė ir Lietuvos žemės vardyno surašymą. 1936–1938 m. žemės vardyną tvarkė Vytauto Didžiojo kultūros muziejuje. Didžiausią malonumą jautė, tvarkydamas dr. A. M. Račkaus rinkinius, kuriuose buvo sukaupta apie 80 tūkst. eksponatų. Bendravo ir su Tautosakos archyvu. Rinkdamas medžiagą, keliavo po visą Lietuvą, aprašinėjo liaudies šokius, vestuvių apeigas, papročius. Sudaręs kelis dainų rinkinius su įrašymais garso plokštelėse, padovanojo archyvui.

1935 m. A. Navaracko iniciatyva į Tautosakos archyvą buvo pakviesti aktyviausi Guobinių kaimo dainininkai, tarp jų ir jo brolis Antanas, kurie į plokšteles įdainavo 250 liaudies dainų ir žaidimų. Kiek vėliau įrašyti ir vestuviniai maršai, karo bei rekrūtų dainos, nufilmuoti su aprašymais Merkinės apylinkių senoviniai šokiai: „Kubilas“, „Suvartukas“, „Mikita“, „Sukčius“ ir kt. (apie 20 žaidimų ir šokių), kurie nuo to laiko paplito visoje Lietuvoje.

A. Navarackas iki 1936 m. Tautosakos archyvui buvo perdavęs jo paties užrašytų 760 liaudies kūrybos vienetų, tarp kurių 411 liaudies dainų su melodijomis.

Adolfas Navarackas rašė į spaudą straipsnius kultūros ir korespondencijų klausimais. 1935 m. „Naujoji Romuva“ publikavo išsamius straipsnius apie dr. A. m. Račkaus rinkinius, kultūros ir spaudos parodą, Čikagoje (JAV) įkurtą Lituanistikos muziejų. 1936 m. „Jaunoji karta“ išspausdino straipsnį „Atgaivinkime senoviškus šokius“. 1936–1937 m. „Tautos mokykla“ ir „Vakarai“ spausdino jo medžiagą „Žemės vardyno rinkimas ir reikšmė“. Daug korespondencijų buvo išspausdinta „Lietuvos aide“. Mokėjo vokiečių, lenkų, rusų ir anglų kalbas.

1938–1940 m. A. Navarackas dirbo Švietimo ministerijoje Pradinių mokyklų žemės naudojimo fondo tvarkytoju, Kauno apskrities pradinių mokyklų inspekcijoje techniniu sekretoriumi, Liaudies švietimo skyriaus statistiku. 1941 m., ruošiant Lietuvos liaudies meno dekadą Maskvoje, buvo paskirtas Respublikinių liaudies kūrybos namų etnografinių-folklorinių reikalų inspektoriumi. Renginį nutraukė Vokietijos–Sovietų sąjungos karas, o jis grįžo prie studijų.

1941–1943 m. A. Navarackas (su pertraukomis) Vilniaus pedagoginiame institute studijavo gamtos, geografijos, žemės ūkio mokslus ir papildomus dalykus Miškų fakultete. Vokiečiams tą institutą uždarius, 1943–1944 m. mokslus tęsė Dotnuvos žemės ūkio akademijoje. Besitraukiantiems vokiečiams susprogdinus rūmus, įkalbintas draugų grįžo į Vilnių ir įstojo į Vilniaus universitetą studijuoti mediciną. Dirbo referentu emigracinėje išvykstančiųjų į Lenkiją įstaigoje.

Per Lietuvą ritosi sovietinio teroro banga. Tauta visomis išgalėmis priešinosi okupaciniam režimui. Šalia ginkluoto partizaninio pasipriešinimo kūrėsi pogrindinės organizacijos. Viena jų – „Lietuvos tautinė partija“ (LTP). Susibūrė 20 vienminčių. Į ją įsijungė ir Medicinos fakulteto 4-ojo kurso studentas A. Navarackas. Jam tuo laiku, kaip ir daugumai Lietuvos žmonių, valstybės išlikimas buvo daug svarbiau už asmeninius reikalus. 1947 m. rugpjūčio mėn. pogrindininkai išsirinko LTP tarybą iš septynių narių: pirmininką – J. Alkimavičių-Arą, sekretorių – P. Mikulionį-Vyturį, organizaciniam darbui – V. Babarską-Kaktusą, kariniam skyriui – Vilių Koškulį-Vilką, finansininką – P. Ramanauską-Katiną, ryšiams su užsieniu – A. Navaracką-Lapą. Vieningai priėmė programą, pritarė Deklaracijai, patvirtino Įstatus, antspaudą. Nutarė leisti laikraštį „Vienybė“. Apsvarstę svarbiausius klausimus, aktyviai pasinėrė į pogrindinę veiklą. Tačiau KGB nesnaudė. Pasitelkę išdavikų, naršė po auditorijas, įstaigas...

A. Navarackas, iki 1940 m. Nuotrauka iš LCVA

Tame niekšybių katile virė ir Medicinos fakulteto dėstytojas, gydytojas Juozas Markulis (KGB agentas „Erelis“). Neturėdami patirties ir įžvalgumo, aklai pasitikėdami patriotiniais idealais, į „Erelio“ pinkles pakliuvo ne tik kai kurie partizanų vadai, bet ir šie jaunieji patriotai. 1947 m. lapkričio mėn. pradžioje buvo suimti visi LTP tarybos ir partijos nariai, paimti dokumentai ir sąrašai. Suimtųjų likimą sunkino užverbuoto bendrininko V. Svirnelio (iš Marcinkonių valsč., Šklėrių k.) išdavystė – kaltinimai. Visi suimtieji sovietinio saugumo Ypatingojo pasitarimo Maskvoje už akių buvo nuteisti po 10–25 metus laisvės atėmimo. Po teismo „Stolypino“ vagonais nuteistuosius išvežiojo po Šiaurės Sibiro lagerius.

A. Navarackas suimtas 1947 m. lapkričio 6 d. 1948 m. jam skirti 25 metai buvo pakeisti į 10 metų pataisos darbų lagerio ir 5 metus tremties. 1949–1951 m. kalėjo Taišete, Vikarevkos lageryje. 1951–1955 m. – Magadane, Indigiro rūdos ir aukso kasyklose. 1955 m. iš lagerio paleistas, be teisės gyventi Lietuvoje. Tremties laiką išbuvo Jakutijoje, Ust Neroje. Dirbo statybose, sargu parduotuvėje, Ust Neros vaikų namuose ūkvedžiu. 1959 m., gavęs atostogų, nelegaliai balandžio 21 d. parvažiavo į Lietuvą. Laikinai prisiglaudė pas brolį Antaną tėviškėje.

Lietuvos laisvės kovų dalyvė, pedagogė, literatė Izabelė Skliutaitė-Navarackienė (1925–2021) 2005 m. atsiminimuose rašė: *„Su Adolfu susipažinome Druskininkuose. Susituokėme 1959 m. Gardine. Gydytoja E. Kriaučiūnaitė pažadėjo įdarbinti „Dainavos“ sanatorijoje felčeriu. Galvojome apie ateitį. Po metų gimė dukra Gintvilė. Deja, tvarkant dokumentus nuolatinai priregistruoti, Druskininkų milicijos viršininkas N. Sivkovas įspėjo, kad vyro neregistruosiąs, pareikalavo per 24 valandas išsinešdinti iš Lietuvos. Pasprukęs iš milicijos, persikėlęs valtimi per Nemuną, išvyko pas giminaitį į Kauną. Kartais slapčiomis Adolfas mus aplankydavo, o už apsilankymą aš mokėdavau milicijai baudą. Galvojome apsigyventi Gardine. Beteisis, nuolat persekiojamas, išgyveno dar 7-erius metus. Baimindamasi dėl jo ir šeimos likimo, pasiguodžiau pažįstamiems Gardino teisininkams: prokurorui, teismo advokatui J. Nisnevičiui ir juristei L. Molčadskajai. Jie, surinkę reikalingus raštus, su A. Navaracko prašymu pasiuntė Lietuvos SSR prokuratūrai ir Aukščiausiajam teismui dėl reabilitacijos. Paliudijimais parėmė bičiuliai: J. Čiurlionytė, J. Kruopas, V. Sirijos Gira, V. Lingys, K. Poškaitis. Byla tęsėsi septynerius metus. 1965 m. reabilituotas. Leido gyventi Lietuvoje. Sugrąžino teisę į butą, į darbą. Priregistravo Vilniuje, pagal sutartis pradėjo dirbti paminklosaugoje“.*

1962 m. Jadvyga Čiurlionytė rašė: *„A. Navaracką pažįstu kaip energingą, uolų tautosakos rinkėją ir liaudies muzikos bei šokių propaguotoją. Man dirbant „Lietuvių tautosakos archyve“ 1936–1941 m., teko recenzuoti jo užrašytų liaudies dainų ir šokių rinkinius – jie visi buvo labai vertingi. Be to, A. Navarackas palaikydavo nuolatinius ryšius su Tautosakos archyvu, atsiųsdamas dainininkus iš periferijos ir teikdamas žinias apie šokėjus, muzikantus bei dainininkus. Ne vienas jo straipsnis, pasirodęs spaudoje, kėlė susidomėjimą liaudies šokiais ir dainomis, stimuliavo organizuoti dainų ir šokių būrelius. Ir šiuo metu A. Navaracko surinktos dainos, kompozitorių perkurtos, siunčiamos radijo bangomis. Liaudies šokių ir dainų ansamblis naudojasi jo surinktais šokiais ir tiksliais jų choreografiniais aprašymais“.*

Lietuvių kalbos ir literatūros instituto direktorius J. Kruopas pažymoje Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos prezidiumui 1962 m. rašė: *„Instituto Tautosakos rankraštyne yra saugomi keturi Adolfo Navaracko įteikti Lietuvių tautosakos rinkiniai. Juose yra 411 liaudies dainų su melodijomis, 352 liaudies dainos be melodijų ir 47 smulkiosios tautosakos dalykai. 411 liaudies dainų melodijų yra įrašyta į plokšteles. Minėtą tautosakos medžiagą iš jo paties surastų pateikėjų užrašė A. Navarackas“.*

Iš tremties grįžęs į Lietuvą, A. Navarackas dirbo LTSR Istorijos etnografijos muziejuje, paminklų konservavimo tarnyboje. A. Navarackas rengiamos „Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos“ (MLTE) redakcijai įteikė surinktą medžiagą nuo seniausių laikų apie įžymias istorines Lietuvos vietoves: Merkinę, Butrimonis, Aukštadvarį, Prienus, Alovę, Daugus, Balbieriškį, Jotvingių kraštą (apie 40 rankraštinių straipsnių įteikė geografijos skyriui). Aprašė Liškiavos, Merkinės, Leipalingio (Černiauskų), Šventežerio, Rudaminos ir kt. piliakalnius. Tautosakinė medžiaga panaudota A. Juškos leidiniuose: „Svodbinės dainos“ (1958 m.), „Lietuvių dainos“, T. 1 (1963 m.), „Dainos ir raudos“, T. 2 (1964 m.). Jo pastangomis išaiškintas ir atgautas 6 metus slėptas Stakliškių lobis. Archeologas Vytautas Daugudis, remdamasis šia medžiaga ir Adolfo Navaracko sudarytais brėžiniais bei schemomis, parašė knygą „Stakliškių lobis“ (1968 m.).

1945–1946 m., dalyvaudamas mokslinėse ekspedicijose, A. Navarackas palaikė ryšius su Dainavos apygardos Šarūno ir Siaubo būrių partizanais, juos rėmė, rašė į pogrindinę spaudą. Artimi ryšiai jį siejo ir su Jonu Noreika-Generolu Vėtra. Grįžęs iš sovietinio „rojaus“, ir toliau domėjosi krašto istorija, jos ateitimi. Rėmė tautos pasipriešinimo, išlaisvinimo idėjas. Nors ir labai sunkiomis aplinkybėmis, neturėdamas teisės gyventi Lietuvoje, pradėjo rašyti į rajoninę spaudą. Paskelbė daug probleminių rašinių apie istorijos ir kultūros paveldo išsaugojimą.

A. Navarackas – ryški asmenybė, įveikusi daugybę sunkių likimo išbandymų, bet kalėjimo ir tremties žiaurumai bei valdininkų savivalė sutrukdė šiam garbingam savo krašto mylėtojui siekti aukštesnio skrydžio. Nemažą kultūrinį palikimą jis padovanojo mylimai Lietuvai. Nemažiau vertingos medžiagos išliko rankraščiuose, išblukusiuose laikraščių puslapiuose. Visa tai – mūsų tautos dvasinės kultūros paminklai.

A. Navarackas mirė 1994 m. vasario 13 d. Vilniuje. Palaidotas Liškiavos mstl. kapinėse.

Partizano Juozo Jakavonio-Tigro pagerbimas

Gintautas KAZLAUSKAS

Lapkričio 16 d. atsisveikinome su partizanu Juozu Jakavoniu-Tigru. Grupė buvusių tremtinių iš Druskininkų dalyvavo šv. Mišiose Merkinėje ir laidotuvėse jo gimtajame Kasčiūnų kaime.

Druskininkiečiai Juozą Jakavonį pažinojo ne tik kaip žymų partizaną, bet ir kaip žmogų, kuris dėjo daug pastangų, perduodant istorinę atmintį ateinančioms kartoms. Įkūrus Druskininkuose Rezistencijos ir tremties muziejų, tarp mūsų užsimezgė nuolatinis ryšys. Muziejuje buvo pristatyta jo knyga „Šalia mirties“, o jos autorius niekuomet neatsisakydavo dalyvauti įvairiuose mūsų organizuojamuose renginiuose. Mes taip pat žinojome kelią į Juozo Jakavonio sodybą Kasčiūnuose, lankėmės ten su moksleiviais ir mokytojais.

Jaunimui bendravimas su žymiuoju partizanu visuomet palikdavo gilų įspūdį.

Amžinoji šviesa tešviečia šiam garbingam Laisvės kovotojui.

Kazimieraičio 65-ųjų žūties metinių minėjimas Žaliamiškyje. Kalba Juozas Jakavonis. 2011 m. liepos 2 d.

Juozas Jakavonis su dukterimi Angele (stovi už jo) renginyje „Nakties Muziejus“. 2012 m. gegužės 18 d.

Užjaučiame

Skaudžią netekties ir liūdesio valandą dėl mylimo brolio, LPKTS tarybos nario Zenono Čerkausko mirties, nuoširdžiai užjaučiame Palangos filialo narę **Nijolę Mačiulaitienę** ir visus velionio artimuosius. Tegu mūsų nuoširdi užuojauta palengvins Jums brangaus artimojo netekties skausmą.

LPKTS Palangos filialas

Ilsėkitės ramybėje

Anelė Adamkevičiūtė-Trakimienė
1935–2021

Gimė Prozariškių kaime, Kaišiadorių r. 1948 m. gegužės 22 d. buvo ištremta į Krasnojarsko kr., Jenisejsko r. Tremtyje ištekėjo už to paties likimo Jono Trakimo (1928–1996) ir susilaukė dukters Laimutės (1959 m.). Į Lietuvą su šeima grįžo 1966 m. Gyveno Rumšiškėse, dirbo Rumšiškių darželyje ūkvede, J. Janonio fabrike – darbininke. Buvo aktyvi Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kaišiadorių filialo narė. Paskutiniuosius gyvenimo metus buvo prižiūrima dukters Laimutės. Palaidota Rumšiškių kapinėse.

Romualdo Karbausko atminimui

Rugsėjo 11 d. mirė Romualdas Karbauskas, Balio Kemeklio-Klajūno bendražygis. Jis buvo Minlago Gulago, Intos lagerio, politinis kalinys. Lageryje aktyviai gynė kalinčius lietuvius politinius kalinius nuo Rusijos kriminalinių nusikaltėlių ir lietuvių marksistų, Gerardo Binkio teroristų. Paleistas iš Intos lagerio, susidūrė su labai griežtais ir akiplėšiškais LKP CK ribojimais gyventi ir dirbti Lietuvoje.

Kairėje – R. Karbauskas, dešinėje – DKA štabo viršininkas B. Trakimas

1955 m. Intos lageris. Bendrabyliai. R. Karbauskas – antroje eilėje vidurinis

Atgimimo laikotarpiu aktyviai įsijungė į neginkluotą kovą už nepriklausomybę Kauno Sąjūdžio grupėje. 1992 m. LKP LDDP pajėgų, kurias Romualdas Karbauskas vadino „raudonomis bacilomis“, nuo bet kokios politinės veiklos buvo nušalintas. Visas jėgas skyrė partizanų veiklos įprasminimui, kol liga nepalaužė kūno. Algirdas Petrusevičius, Algirdas Saudargas (savo laiku susilaukęs griežto R. Karbausko reikalavimo Sąjūdžio projekte pakeisti eilutę „Sąjūdžio tikslas – suverenitetas TSRS sudėtyje“ į nuostatą „Sąjūdžio tikslas – laisva ir nepriklausoma Lietuva“), kiti to meto aktyvūs, nekomunistuojantys Lietuvos nepriklausomybės šalininkai yra Romualdo Karbausko nesavanaudiško darbo Lietuvos labui liudininkai.

Bolis KEMEKLIS

Skelbimas

Gruodžio 11 d. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos buveinėje (Laisvės al. 39, Kaune) vyks posėdžiai: **9 val.** – LPKTS valdybos posėdis, **11 val.** – LPKTS tarybos posėdis. Kviečiame valdybos ir tarybos narius dalyvauti.

Tremtinys **ISSN 2029-509X**
www.lpkts.lt
Leidėjas **Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga**
Įmonės kodas **300032645**
Ats. sąsk. **Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas**

Adresas: **Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,**
Tel. **(8 37) 323 204, 8 667 39218**
El. p. **tremtinys.redakcija@gmail.com**
El. p. **lpkts@lpkts.lt**
2 spaudos lankai. Tiražas 1160 egz.
Kaina 0,90 euro.

Spausdino **spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas**

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia (2021 m. skirta 14000 eurų)

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. LPKTS ir redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Eilės, virtusios partizanų dainomis

(atkelta iš 5 psl.)

G. Janulytė besimokydama Taujėnų progimnazijoje matė miestelyje sukrečiančio žiaurumo vaizdus. Progimnazijos „komsorgas“ moksleivius tiesiog varu varydavo prie skrebų būstinės, kur ant grindinio gulėdavo žuvusių partizanų kūnai, visaip iš jų tyčiodavosi, užsilipęs šokinėdavo ant jų krūtinių. Tai sukeldavo mokinių tylų pyktį, neapykantą, skatino priešintis okupantų ir jų vietinių talkininkų nužmogėjimui, barbariškumui, beribiam žiaurumui. Tuo metu ir gimė eilėraštis „Tas Taujėnų gatves siauras“, kuris plačiai buvo žinomas Taujėnų, Traupio ir Kavarsko parapijose. Keletas jo posmų:

Tas Taujėnų siauras gatves
Kraujas plauna nuolatos,
Nes čia mėto partizanus –
Brangius sūnus Lietuvos.

Vaikšto jauna sesutėlė
Ten, prie brolių kruvinų,
Akys ašarom pasruvę,
Širdis plyšta iš skausmų.

Nes ji mato savo brolius
Taip išniekintus baisiai,
Spardo kojomis priėję
Tie prakeikti žmogžudžiai.

Nors jie nieko nebejaučia,
Nekankina jų skausmai,
Žuvo už Tėvynės laisvę
Drąsūs mūsų sakalai.

G. Janulytė savo eilėse įamžino visus svarbiausius partizanų mūšius, vykusius jos gimtojoje Traupio parapijoje ir kaimyninėse apylinkėse. Jos eilės apie Juodgirio mūšį yra istorinis šaltinis. Iš šio eilėraščio sužinome, kad kautynės prasidėjo anksti rytą priešams apsupus Juodgirio miške stovyklavusius partizanus, kad gausios priešų pajėgos išstūmė partizanus iš miško į laukus, kur besitraukdami per sniegą žuvo 15 partizanų, dalis iš jų buvo basi. Mickūniškių kaime savo bendražygių atsitraukimą kulkosvaidžiu dengė sužeistas Butėnas, apsuptas priešų ir iššaudęs visus šovinius, susisprogdino.

Vienas iš atkakliausių šio mūšio susidūrimų vyko Klaibūnų kaime, kur priešai degino sodybas. Šio mūšio dalyvis partizanas Kazys Maneika iš Traupio miestelio Juodgirio kautynių epizodus papasakojo taip pat kaip ir G. Janulytė savo eilėraštyje. Įdomi detalė, kad kai kurie partizanai bėgo per sniegą basi. Daug partizanų buvo iš nepasiturinčių šeimų ir jie avėjo tuo, ką turėjo namuose. Dažniausiai tai būdavo taip vadinami „mediniokai“ – batai su mediniais padais. Jie būdavo labai nepatogūs žygyje, o esant atlydžiui drėgnas sniegas tiesiog prilipdavo prie medpadžių ir būdavo neįmanoma bėgti. Todėl partizanai, iškilus mirtinam pavojui, juos nusiaudavo ir bėgdavo per sniegą basi.

Jiems neliko vietos miške
Basi bėgo per laukus.
Taiklūs šūviai automatų
Guldė brolius lietuvius.

Pačiame Klaibūnų kaime
Vyko kova atkakli.
Gynės mūsų partizanai,
Piktų priešų puolami.

Mickūniškių tyliam kaime
Ant arimų apsnigtų,
Nors ir sužeistas Butėnas
Gelbėjo būrį draugų.

Kiek dar šovinių turėjo
Jais kovojo atkakliai,
O granatos garsus trenksmas
Jį užmigdė amžinai.

Išniekintas nežinomas partizanas prie Taujėnų skrebyno 1949 m. sausis

Pranašiški buvo paskutiniai poetės žodžiai eilėraštyje „Pasusienio didvyriams“ (1946 m. sausio 18 d. ties Pasusienio, Ramonų ir Šovenių kaimais kautynėse su NKVD kariuomene žuvo 14 partizanų). Paskutinis šio eilėraščio posmas skambėjo taip:

Jūs mūsų kaulus tik surinkit,
Pakaskit kaime ant kapų,
Kad jie iš kapo ten girdėtų
Graudingą skambesį varpų.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1991 m. šiose kautynėse žuvusių partizanų palaikai buvo surasti durpingoje pievoje prie Šventosios upės ir garbingai palaidoti Kavarsko kapinių kalnelyje, iš kur labai gerai girdimas bažnyčios varpų skambesys.

Gana daug eilėraščių G. Janulytė parašė savo jaunystės draugams ir kaimynams, kurie žuvo Lietuvos partizanų gretose: Jonui Aleksiūnui, Jonui Bernatavičiui, Juozui Kirkui, Antanui Mincei, Juliui Miškiniui, keturiems partizanams broliams Dailidėnams ir jų motinai, penkiems broliams Sauliūnams ir jų motinai, Kleopui Timinskui, Juozui Verikui, Edvardui Vingriui, Vladui Žemaičiui, partizanų vadams: Jonui Baltušnikui, Antanui Juozukėnui, Antanui Žiliui ir daugeliui kitų G. Janulytės kraštiečių kovotojų už Lietuvos laisvę. Daugiausiai eilėraščių ji skyrė savo mylimajam, A. Žilio-Žaibo būrio partizanui, Jonui Bernatavičiui-Rasputinui.

Poetės tėviškės, Mickūniškių kaimo pakraštyje, atokioje vietoje, šalia beržynėlio ir prie jo esančios pelkės stovinčioje Antano Mikeškos sodyboje partizanai, jauni, linksmi vaikinai, dažnai surengdavo „vakaruškas“. Jose susirinkdavo daug vietos jaunimo, grodavo muzikantai. Skambėdavo partizaniškos dainos, vykdavo šokiai iki išnaktų, o tėvai juos saugodavo – stebėdavo, ar keliu neateina skrebai su rusų kareiviais. Vietiniai gyventojai labai gerbė partizanus, jų dukterys sakydavo, kad tuoksis tik su Lietuvos partizanais. Čia mezgėsi ir meilės romanai, po šokių partizanai lydėdavo paneles į namus. G. Janulytės palydovu būdavo partizanas Jonas Bernatavičius-Rasputinas – aukštas, gražus, inteligentiškas, poetiškos sielos jaunuolis, puikus dainininkas. Nors jiems teko bendrauti gana trumpai, bet pirmąją savo meilę poetė paminėjo ne vienaname eilėraštyje.

Vienas iš tokių Genovaitės Janulytės eilėraščių savo mylimajam, Lietuvos partizanui Jonui Bernatavičiui-Rasputinui pavadintas „Su alyvom mums užgimė meilė“, matyt, parašytas jų pirmosios pažinties šokiuose pas A. Mikešką proga. Keletas jo posmų:

Tarp alyvų mačiau tavo veidą,
Tarp alyvų, melsvų ir baltų,
Tu šypsojais – man užgimė meilė,
Pirmutinė jaunystės dienų.

Kai saulėlydžio žaros pranyko,
Ir sužibo sidabro rasa,
Tyliai, ramiai alsavo krūtinė,
Pilna meilės pirmos, kupina.

Kai nuo vėjo siūbavo alyvos,
Tos nakties aš pamiršt negaliu,
Nes čia užgimė meilė pirmoji.
Tarp baltųjų alyvų žiedų.

Su dviem metais vyresniu jaunuoliu Jonu Bernatavičiumi Genovaitė susipažino jam jau kovojant partizanų gretose. Kuriais metais tai įvyko – sunku pasakyti, bet jie susitikdavo ne dažnai. Partizaninio karo taisyklės griežtėjo, daugėjo priešo provokacijų, vis daugiau J. Bernatavičiaus-Rasputino bendražygių žūdavo kovos lauke. Partizanai laikydamiesi konspiracijos taisyklių stengėsi be reikalo jiems brangių žmonių nelankyti, kad priešas neišaiškintų jų rėmėjų ir ryšininkų. Per retus jų susitikimus Genovaitė matė, kaip karas pakeitė jos mylimojo charakterį. Tikriausiai todėl ji parašė eilėraštį, kurį pavadino „Tu toks gražus buvai, bernioke“. Keletas jo posmų:

Tu toks gražus buvai, bernioke,
Juodom akim, tamsiais plaukais,
Šiandieną juoktis nebemoki
Prisimenu, kaip tu juokeis.

Bet tavo širdis čia nerimo,
Tėviškėj džiaugsmo neradai,
Palikęs nebaigtą arimą,
Parnešti laisvės išėjai.

Matei, kaip kovės tavo broliai
Ir alpo motina sena,
Suspaudęs rankoj plieno ginklą,
Sakei – bus laisva Lietuva.

Poetės mylimasis žuvo 1949 m. gruodžio 22 d. Mažeikių k., Pauliukonių sodyboje, bunkeryje. Prieš dvi dienas jis buvo sužeistas į alkūnę gretimame Užupušių kaime, kur kartu su dviem bendražygiais pateko į pasalą. Tik vienam J. Bernatavičiui-Rasputinui pavyko prasiveržti. Žuvo būrio vadas Vladas Jakubonis-Vermachtas ir partizanas Alfonsas Pauliukonis-Pažaislis. Priešų apsuptas J. Bernatavičius, nors ir buvo sužeistas, nepasidavė, atsišaudė, o paskutine kulka nusišovė. Buvo numestas Taujėnuose, ant grindinio, prie skrebų būstinės, vėliau palaikai nežinia kur užkasti. Palaidojimo vieta nežinoma iki šiol. Poetė sukūrė eiles ir apie savo mylimojo bei jo draugų žūtį. Tai gana ilgas eilėraštis, kurį G. Janulytė pavadino „Rasputinui, Pažaisliui, Vermachtui“, čia tik keletas jo posmų:

Už Tėvynės laisvę tu daug iškentėjai,
Sužeistas gulėjai tamsiam bunkery,
O kada surado tave pikti priešai,
Tu pats savo kulką palikai širdy.

Rasputine mielas, vėl žydės vosilkos,
Links bijūnų šakos nuo rausvų žiedų,
Tu nebeateisi, tavęs nematysiu
Besišypsant vieno nei būry draugų.

Taip tragiškai baigėsi viena iš daugelio partizanų meilės istorijų. Bet poetė G. Janulytė nuolat prisimindavo savo pirmąją meilę ir tikriausiai giliai širdyje nepaliovė mylėti savojo partizano Jono (Jono Bernatavičiaus-Rasputino). Todėl jam paskyrė ir paskutinį savo eilėraštį „Sapnas“, kurį parašė 1994 m. sausio 16 d.

Sapnas

Sapne mačiau aš gimtą sodžių,
Girgždančią svirtį prie namų,
Takelį, pakely pramintą,
Krintančius žiedus obelų.

Paskendau aš obels žieduose,
Išbristi tako nerandu.
Tik pajutau – kažkas uždėjo
Ledinę ranką ant pečių.

„Pažvelk, ar manęs nepažįsti?
Juk aš buvau tavo draugu.
Šiandien matau tave laimingą,
O aš purve tebeguliu.“

„Kodėl, drauguži, tu be ginklo,
Ir kur tavo kovos draugai?“
„Žinai, kad ilsis jie kapuose,
Tik tu manęs nesuradai.“

Staiga aptemo skaisti saulė,
Jis vos tik matėsi rūke,
Išnykdams tarė: „Aš gulėsiu,
Kur priešai užkasė mane“.

„Palauk, sakyk, kur tave rasti?
Kokioj vietelėje namai?“
Tik staiga rūkas išsisklaidė –
Pradingo sapnas ir žiedai.

Knygos „Šv. Onos naktį“ sudarytojas Robertas Patamsis ir šio straipsnio autorius tikisi, kad Genovaitės Janulytės eilės bei jų sukūrimo aplinkybės sudomins ir jaunąją kartą, paskatins domėtis mūsų krašto partizanų kova už laisvę.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos
Patriotinių leidinių knygynėlyje
(Laisvės al. 39, Kaune)
galite įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.